

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

„Kdo Mne následuje, nebloudí ve tmách,
praví Pán.“ Tom. Kemp. I. 1.

Koktavost a její léčení.

Pro školu a dům píše absolvent léčebného kursu vídeňského *J. M. Kaulčák*.

I. Co je koktavost.

Pozorujeme-li v obecném životě, že někdo nápadně opakuje buď jednotlivé hlásky anebo i slabiky, vůbec v řeči jeví náchylnost buď k opakování zvuků, anebo pronášení některých zvuků činí mu patrné obtiže a nesnáze, říkáme o něm, že se zajiká, čili koktá.

Někdy mluví osoba na první poslech zcela bezvadně. Bedlivěji-li však nasloucháme, postřehneme, jak v řeči úzkostlivě se vyhýbá jistým hláskám, a tudíž i slova vynechává důsledně, v nichž se ony hlásky vyskytují, raději delšími větami název obtiže působící opisuje. Nikdo by netušil, že člověk ten se také zajiká, t. j. koktá.

Z pravidla však koktavost jeví se nejen sluchu, ale i zraku dosti nápadně. Osoby postižené koktavostí zhusta nanejvýš nepříjemně svaly obličeje, zvláště svaly mluvidel a s nimi souvisící pitvorně znetvořují, a tím svou tvář takměř zohyzdňují, čímž u pozorovatele budí až palčivý pocit polosoustrastný, poloodporný.

Nenajdeme však ani dvou osob, u nichž koktavost jevila by se ve všem tímže způsobem a měla tytéž zevnější příznaky, ačkoliv tytéž příčiny ji způsobily.

Přece však lze všeobecně říci, že koktavost jest chorobný zjev v porušení pravidelného výkonu mluvidel kořen svůj mající, kterýž v následcích svých činí řeč nezřetelnou, nesrozumitelnou, nelahodnou a z pravidla pro churavého i nanejvýš obtížnou, ba přímo zdraví nebezpečnou proto, že má neblahý vliv na duševní život člověka a také dýchadla nepopíratelně trpí.

Koktavost je choroba mluvy nepravidelné, jež se jeví buď křečovitým, trhavým, jakoby násilným opakováním tetěž hlásky anebo slabiky, anebo náhlým, bezdůvodným a proto tísnivým zadržováním hlasu před jistými samohláskami anebo i souhláskami mnohými, tak že osoba vadou postižená křečovitě se namáhá marně, aby mimovolně ztraceného hlasu rychle nabyla a v řeči pokračovala dříve než to kdo spozoruje, čímž nejen tělesné ale i duševní způsobují se dojmy tísnivé, ba mučivé a mluvení stává se nejen obtížno, nýbrž přímo nesnesitelné působí nesnáze a mnohdy i skutečné bolesti.

Nenadále přestávky z pravidla se objevují na počátku vět a slov. Jakmile se chorý rozmluvil, nejevívá pak již obtíži a z toho se vyvinuje snaha mluvit bez přestávek, což bývá příčinou náramně rychlé mluvy. Zároveň vždy se jeví napravidelné a neúčelné dýchání zvláště v těch okamžicích, kdy osoba vadou postižená hlas utvořiti má anebo miní, ba nezřídka dýchání křečovitými záchvaty, jež znetvořují mluvidla i dýchadla, vůbec je znemožněno, tak že povstávají ukázy, jakoby chorý trpěl dýchavičností, anebo jiným byl postižen neduhem dýchadel. O pravidelném pohybu — rytmu — dýchadel není pak ani stopy. Chorý dýchá křečovitě, trhavě, rázovitě, na nejvýš nepravidelně a nedostatečně. V plicích je stále menší míra vzduchu než je potřebno a proto hlas nemá plnosti, zvučnosti mohutné a barvitosti tónu, jaký pozorujeme u lidí zdravých, koktavostí nepostižených.

Z uvedeného je patrné, že koktavost nejeví se vždy tímže způsobem, nemá tytéž příznaky a u různých osob také různé má následky.

Kdežto někdo chybí tak nepatrně v mluvě obyčejné, že koktavost postřehne jenom ucho vycvičené, u jiných mění řeč v jakési broukání, nejasné blábolení, jež se leckdy stupňuje až k nepřirozenému a lidské řeči nepodobnému chrochtání a řvaní, kteréž budí trapný úžas a děsí pozorovatele nahodilého.

Tolik o koktavosti vůbec, jakožto zjevu, zařazeném mezi choroby mluvy, jež má původ dvojitý: vnitřní, řekněme duševní, a vnější, tělesný, hmotný a proto dlužno i se dvou těchto stránek sledovati příznaky koktavosti, všechny jevy s ním nerozlučně spojené a působnost čili vliv na člověka koktavostí zachváceného z příčin, o nichž později obšírněji bude jednáno.

Vnitřním, řekněme duševním podkladem, ba zdrojem, nebo, přímo řečeno, příčinou koktavosti, jest psycho-physiologický boj čivů, čili nervů pohybu, kteréž přejímají myšlenku a k uvědomění ji přivádějí — s oněmi svaly, kteréž hlas tvoříce, slovem mluveným myšlenku vtělují, zjevují, světu vnějšimu sdělují, tlumočí.

Bojem tím urputným svaly hlasové hned se křečovitě smršťují, hned chabě se uvolňují a nejistě, neodhodlaně vyčkávající a se zachvívající, bezmocně ruší navzájem působnost svou a výkonnost, tak že zdržujíce, ba někdy úplně rušíce tvorbu hlasu, tónu, zvuku, mluvidla, pozbývají způsobnosti, tóny, zvuky v mluvidlech utonulé tlumočiti.

Boj němý po několikerém pohybu křečovitém mění se po chvíli v onen nepravidelný, nepříjemný záchvat, jímž konečně se vyrazí drsný hlas, utvoří slovo lámané, kterémuž předchází porušení rytmického pohybu dechu, tanci sv. Víta ne podobný poruch artikulace a opěťování slabik, kteréž bývají příznačným zevnějším zjevem koktavosti.

Podle všeho je tudíž koktavost prapodivná modifikace pohybu svalů mluvidel, jejíž příčinou a původem jest neshoda činnosti nervů, kteráž následuje po vzniku myšlenky a pohybem svalů, kteréž myšlenky dávají průchod slovný. Činnost obou těchto tvůrců mluvy nemá spojitosti, souvislosti a souhlasnosti potřebné a nutné, jakouž vidíme u lidí poruchou nepostižených, a z toho povstává nelad, kterýž tím více sílí a se rozmáhá, čím více mohutní námaha, odstraniti poruchu a neshodu tu. Z toho pak se rodí ona křečovitost trhavá mluvidel a chorobné zjevy, jakéž vidáme na lidech koktajících.

Jakmile celebrální rozechvění a vibraci na míru pravidelnou uvedeme a nebo změnu způsobíme patřičnou, sama sebou objeví se shoda a souvislost v činnosti čivů a svalů, duše i tělo se rázem uklidní, povstane příslušný

lad, křeče ustanou a zajikavost mizí. Není pochyby, že vlastní příčinou koktavosti je porucha pravidelného dýchání a původ koktání tudíž hledati ve všem, čímž rytmické vdechování a vydechování, normální, pravidelné dýchání trvale se porušuje a nepravidelnost dechu se budí a ustálí.

Není dosud známý případ, že by koktavec bezvadně dýchal. Každý, a byť sebe méně porucha mluvy byla patrna, jeví nepravidelnost, nejistotu v dýchání v těch okamžicích, kdy se v mluvidlech tvoří zvuky, a sice obyčejně patrné je nepravidelné vdechování, ale ještě více zřejmá je nepravidelnost a chorobná nejistota při vydechování.

Býváť vdechování zpravidla nedostatečné, chabé, někdy příliš zdlouhavé, jindy nad míru zrychlené.

A tu mnozí koktavci mezi vdechováním činí náběh k mluvení, anebo přerušují mluvení nedostatečným vdechováním a chtějí zároveň pokračovati v mluvení. Jakmile přestane mluvit, dýchá bezvadně a pravidelně. Ale sotva na mluvení jenom pomyslí, hned objeví se ona typická nepravidelnost dýchání.

Všechny zde naznačené jevy tolik mají obměn, proměn a zvláštností, kolik na světě je koktavých. Kdybychom padesát, sto i více koktačů pozorovali, nenalezneme dva mezi nimi, u nichž by všechny příznaky byly stejné. Každý téměř koktá jinak, t. j. vada se objeví u jiného slova, u jiné hlásky, aneb slovného obratu. Přece však veškeré koktavce podle hlavních příznaků lze zařaditi do určitých skupin, čímž dána možnost léčiti, vlastně odstraniti vadu jednotnou methodou, jejíž původcem a šířitelem je proslavený prof. Léon Berquand, Francouz rodem, kterýž sám koktal šeredně a napřed methodu na sobě vyzkoušel a teprve když vlastní methodou sebe zbavil trapného neduhu, sdělil výsledky mnohaleté práce veřejnosti za tím účelem, aby koktavost, kteráž nejednomu člověku nesnesitelnou způsobuje trýzeň jak duševní tak i tělesnou, a z husta jedinou je překážkou k dosažení jistého cíle životního, poměrně snadno, rychle a jistě byla odstraněna trvale.

Z počátku snahy prof. Léona Berquanda neměly výsledků. Nechtěli uvěřiti, že bez operací, bez léčiv, bez vědecké způsobilosti lékařské lze vadu, ano chorobu tu vyléčiti, odstraniti.

Než dobrá věc sama razila si dráhu. Duchaplný tvůrce podivuhodného léčení koktavosti konečně r. 1895 povolán do Vídně, kdež nejen přednáškami poučil příslušné kruhy o názorech svých, ale také prakticky dokázal, že koktavost dle jeho návodu lze úplně vyléčiti a vycvičil zároveň několik učitelů vídeňských za cvičitele a řiditele kursů pro léčitele koktavosti.

Vzácná přízeň vysoké c. k. zemské školní rady a veveslavného zemského výboru moravského umožnila pisateli těchto řádků, že letos v únoru a březnu mohl účastniti se kursu, kterýž vedl žák Berquandův, učitel p. Karel Prinz, a tam poznal nejen podklad metody a vedoucí zásady, ale i praktické nabytí způsobilosti k vedení podobných kursů, jak léčebných, tak i instruktivních. Zkušenosti takto nabyté v statích následujících hodlá sděliti za tím účelem, aby z fondu pracně získaného těžiti mohli všichni druhové dobré vůle.

II. Jak vzniká koktavost.

Pokusil jsem se naznačiti stručně vnitřní podstatu koktavosti a uvedl jsem příznaky zevnější, jak u osob různých se jeví způsobem někdy až podivuhodným, tak že věci neznalý ani netuší, že i domněle nepatrná vada mluvidel jest vlastně obtížná koktavost. Uvedl jsem, že neduh se takměř u každé osoby jeví způsobem jiným. Jenom jedinou vlastnost mají koktavi

společnou: všichni chvílemi koktavost utajují. Je to skoro příznačným zjevem, že koktavost časem jako by mizela. Proto nejen okoli nýbrž i osoba koktavá sama bývá klamána domněnkou, že se neduh lepší, že koktavost mizí, a tím vlastně se zakořeňuje a upevňuje. Než to se děje vždy jenom tam, kde se koktavosti nevěnuje zvláštní pozornost proto, že ji nepovažují za chorobu. Jakmile však poněkud bedlivěji pozorujeme osobu koktavostí trpící, na první poslech postřehneme onu příznačnou vlastnost, že se chvílemi utajuje a mizí, ale hned se opět zjeví, jakmile mravní vlivy, jimž koktač zvláště podléhá, na něho působí.

Kdykoliv na př. koktající vstoupí do jistých místností, do určitého domu a p. začne koktat. Jiný za žádnou cenu nevysloví jistých slabik, některá slova, mnohdy jsou to určité věty, kteréž nedovede pronést, jakmile se octne ve společnosti jisté osoby, kdežto mluví na pohled bezvadně, není-li ona osoba přítomna. Není to vždy ostýchavost, anebo dokonce bázeň, když lidem v okamžiku slavnostním jazyk vypoví poslušnost a mluvčí k osobě, již má osloviti, slovička nemůže říci, ač napíná všechny síly tělesné i duševní, bolestné, mučivé snášeje při tom útrapy. Bývá to nezřídka utajená koktavost, kteráž ve chvílích podobných se objevuje a němost způsobuje bolestnější, než je němota vrozená.

Na každém koktavci pozorujeme chvíle, kdy zdánlivě mluví bezvadně. I nejhorší koktala časem si pohovoří plynně, tak že po zajikání takměř ani stopy nepozorujeme. Toť je důkaz nepopíratelný, že koktavost nemá původ v ústrojí hláskotvorném, není vadou neb chorobou organickou, a nemůže tudíž býti léčena ani léčivem, ani operacemi. Neboť kdyby koktavost byla vadou organickou, pak by koktavý nemohl jistou hlásku, slabiku, ba snad i slovo bez obtíží, plynně, hladce, zvučně, bezvadně vysloviti, již před chvílí nemohl ze sebe vyrazit. Nemohl by dnes vyslovovat, co včera koktal, nemohl by zítra se zajikat v něčem, co dnes vyslovuje správně a klidně.

Tím již naznačeno, že původ a pramen koktavosti spíše má sídlo své v životě duševním, nežli v poruše orgánu tělesného. A to dosavadní zkušenosti o příčinách a původu koktavosti také nad pochybu dokazují. Tak si vysvětlíme, proč bývá hlavní příčinou koktavosti buď vrozená, anebo neblahými zkušenostmi způsobená bojácnost úskostlivá, kteráž nejčastěji koktavost vzbuzuje. Mýlil by se však nemálo, kdož by v nervositě takové hledal vlastní vznik a jediný pramen koktavosti. Alespoň příčinou zajikání není domnělá bázlivost.

Vždyť bojácnou úskostlivost téhož rázu pozorujeme i na osobách, kteréž mají různé tělesné vady a nedostatky, aniž by osoby ty byly postiženy koktavostí. Jako slaboch nepustí se v zápas a boj se silákem, a úzkostlivě se vyhne srážce jakékoliv, tak i koktavec právě proto jeví chorobné rozčilení a váhavou nesmělost, poněvadž je si vědom nepravdělných výkonů mluvidel a proto vyhýbá se všemožně úskalí, jimž zdá se mu býti jistá hláska, slabika, slovo, a přece-li domnělé úskalí obejiti nemůže, tím bojáčněji a úzkostlivěji se chystá k výkonu, o němž napřed ví, že se mu nezdaří, a snad i bolestné způsobí nepříjemnosti, čímž vada se nadmiru zveličuje, koktavost mohutní.

Proto téměř všechny osoby vady nepříjemné zbaveny, z koktavosti vyléčené, jakmile nabudou jistoty, že již nehrozí obvyklá pohroma, nejen odloží domnělou bojácnost, nýbrž právě ony hlásky vyslovují pak s okázalou smělostí, kteréž jindy největší jim činily potíže.

Také hněv a opilství koktavost zhusta podporují — ale chorobu tu samy o sobě nezpůsobují — ovšem ne vždycky tou měrou, jak to způsobuje

úzkostlivá nesmělost nervosní. Některý koktač, dokud je střízlivý, mluví celkem dosti bez obtížných nesnází. Jakmile však si přihne lihoviny jakékoliv, oněmí úplně a přes úsilí až nadlidské slova z úst nedostane. Tytéž účinky má u mnohých osob prudký hněv, přílišný strach a jiné podobné afekty. Kdežto zase naopak nejsou vzácné případy, že nejhorší koktač spustí jako Demosthenes, jakmile se „posilní“ lihovinou. Není tudíž bez významu známé rčení, že se tomu a onomu jazyk rozváže v opilství, anebo jazykem seká jako mečem jedovatým, jakmile hněvem vzplane, kdežto za klidné rovnováhy duševní je nemluvou proto, že je — koktavcem. Dokladů pro tyto vývody nalezne každý v nejbližším svém okolí hojnost.

Po těchto výkladech nebude na škodu, když se letmo rozhlédneme po nauce o koktavosti, jak od nejstarších dob až do uplatnění metody Berquandovy byla hlášána, a připomeneme, jak tento zjev vysvětlován, kde hledali původ a jakých užíváno prostředků, mnohdy přímo hrozných, aby domnělou nemoc odstranili.

Mnozí tvrdili, že vadná mluva původ má v ukvapené náhlosti. Koktač prý chce velice rychle myšlenky sdělovati, a tím povstává přetížení mluvidel přílišným návalem slov. Jiní hledali příčiny koktavosti v nepravdělném vývinu mluvidel, zejména ústrojí hláskotvorného. Domnívali se, že koktaví mají ústní dutiny, zvláště patro, znetvořené, aneb cípek rozštípený. Jiní zase hledali sídlo choroby ve zrudnosti jazyka, anebo dokonce i v nepravdělném seřazení zubů, ano i nepřiměřený útvar čelistí za příčinu koktavosti prohlašovali a proto nebezpečné a bolestné operace za nezbytné považovali, koktavost-li měla býti odstraněna. U jedněch byly přílišné rozměry jazyku příčinou koktavosti, tož řezání doporučovali. Jiní zase chtěli všelikými prostředky lékařskými odstraniti chorobnou chabost jazykových svalů, zejména však oněch blan, jimiž jazyk je v ústech upevněn. Někteří spisovatelé učili, že koktavost vzniká následkem zeslabení pohyb podmiňujících svalů chřtánových a jazykových, a že stačí k vyléčení koktavosti takové léčivo, jimž se slabost ta buď zcela odstraní, anebo alespoň značně zmírní. Hlavně však operace chirurgické doporučovali a předpisovali.

A přece každý může se na vlastní oči přesvědčiti, jak mrštně koktavec pohybuje ústrojím naznačeným, jak snadno a bez nejmenší obtíže provádí všechny pohyby rtů i jazyku — a přece koktá až hrůza. Ostatně, kdyby tyto názory byly správné, pak by časem nemohla koktavost mizet. Kdyby slabost svalů mluvidel byla příčinou koktavosti, pak by neduživce vždy mluvil s obtížemi, vždy by koktal stejnou měrou a úleva občasná byla by nemožná. Jak by se pak dal vysvětliti podivný zjev u každého koktavce zřejmý, že chvílemi zcela nezávadně a bez obtíží vyslovuje slova i věty, kteréž brzo na to mu způsobují nejhorší obtíže? Organické vady mluvidel nejsou tedy příčinou koktavosti, neboť pak by domnělá slabost svalů v dospělejším věku zmizela. Vždyť v mužném věku svaly sesilují a tím i koktavost by měla pominouti. A naopak ve stáří, jež přece také svalstvo zeslabuje, nemohla by koktavost mizeti, nýbrž ještě by se měla sesilovati. Vidíme tudíž, že příčina koktavosti nevězí v orgánech mluvidel, a tudíž ani léčena býti nemůže chirurgickými operacemi anebo léčivem nějakým.

Nelze ovšem popřiti, že jsou někteří koktači postiženi vadou mluvidel a že občas vyskytne se neduživce, u něhož vada organická znemožňovala normální výslovnost a také vadila při cvičeních nápravných, protože znemožňovala nezbytnou gymnastiku hlasovou. Ale celkem bylo zjištěno, že koktavci mají zpravidla úplně zdravá, bezvadná mluvidla. Ve francouzském ústavě pařížském pro hluchoněmé je od roku 1867 zvláštní oddělení

pro léčení koktavosti. Více než 3500 koktavých tam léčili, ale mezi těmi vadou mluvidel postižený byl vzácnou vyjímkou.

Prof. Berquand za 15 let 1500 koktačů prohlížel a z těch sotva 10 koktalo proto, že byli postiženi organickou vadou mluvidel, a u těch také nedalo se zcela bezpečně říci, že vada ta byla příčinou jedinou. Bylo zhusta pozorováno, že takoví koktavci bez obtíží a správně zpívají, přednášejí, ba když osamotní, dovedou i mluvit bez zajíkání, z čehož soudíme, že příčina koktavosti vězí jinde.

Je tudíž pravdě nepodobno, ba přímo nemožno, aby organické chyby mluvidel způsobovaly chorobný zjev, kterýž v jistých dobách mizí okamžitě, jindy opět náhle se objeví, po němž není ani stopy, člověk-li zpívá. Proč by se chorobajevila jenom v určité společnosti, kdežto o samotě není po ní stopy? Zajisté divná by to byla vada mluvidel, kteráž by takový zjev způsobovala.

Proto jsou názory takové věcně bezdůvodné a původ koktavosti dlužno hledati jinde.

Prof. Berquand jednak z vlastní zkušenosti — byl sám koktačem — jednak z pozorování důkladného dokazuje přesvědčivě, že hlavní, ne-li jedinou, příčinou koktavosti je náhlé a silné porušení duševní rovnováhy, prudkého rozčilení, náhlé a netušené nárazy dojmů na mozek, kteréž byly způsobeny lekem prudkým a náhlým, úderem silným, anebo pádem, anebo i nemocí těžkou, jaké v útlém věku zhusta u dětí se vyskytují.

Záchvat nervový v takových okamžicích je tím prudší, otřesení čivů tím větší, čím mladší a tudíž i jemnější ústrojí tělesné bylo postiženo. Odtud nápadný zjev, že první stopy koktavosti zpravidla v útlém věku dětí se zjevují, nejčastěji mezi 3.—6. rokem, řidčeji mezi 8.—10., kdežto po 15. roku koktavost dosud u nikoho se neobjevila, alespoň nebyla pozorována.

Nezřídka koktavost vzniká bez příčiny patrné — následkem napodobování. Bylo z husta pozorováno, že sourozenci starší vysmívali se mladšímu koktalovi a za nedlouho koktali hůře než on.

Je známo, že u lidí je pud napodobování silně vyvinut. Slyší-li dítě koktat soudruha, služebnou, souseda, zcela jistě začne se po něm opičit, anebo zlomyslně opakuje po něm každý záchvěj hlasu — a brzo koktá tak důkladně jako ten, jemuž se vlastně jenom posmívalo.

I ve škole nezřídka se vypěstuje koktavost, objeví-li se ve třídě jediný koktala. Učitel pozoruje hrozné útrapy, jež mluvení způsobuje ubožáku. Aby mu ulevil, odpouští koktavci odpovědi delší. Ihned postřehne to vychytralý spolužák a počne koktavost napodobovati, aby si také zjednal podobnou úlevu, jaké se dostává druhu koktavému. Netrvá dlouho a koktá skutečně i když nechce.

A tak se leckdy zaměňuje napodobování s dědičností. Lidé myslí, že děti koktavost zdědily, a ony si ji pouhým napodobováním osvojily. Vždyť je přece všeobecně známo, že jisté zvláštnosti řeči, zvláštní barvitost samohlásek, pověstné „příškrabování“, zkomoleniny jistých slov, protahování anebo zkracování hlásek a jiné zvláštnosti, podle nichž ihned poznáme, z kterého kraje mluvící pochází, nejsou dědičny, nýbrž výhradně napodobováním přecházejí z pokolení na pokolení. Vždyť Slovák od Hradiště, delší dobu ve Vídni usazený, mluví právě tak po „vídeňsky“, jako soudruh jeho ve Vídni narozený. A u Slováka o dědičností v tomto případě nikdo nebude mluvit. Moravané — dělníci — často na montáž do Čech vysílání, osvojí si „český“ přízvuk zpěvavý a dloužený, jakož i jiné zvláštnosti podřečí třebaš podskaláckého — jako rození Podskaláci — napodobováním.

Což pak není osvojení si cizích řečí pouhé napodobování? Víme přibližně, že je to zvláštním nadáním člověka, napodobovati všechno, co vidí a slyší, ba že často napodobujeme nevědomky, mimovolně pohyby, posuňky, řeč a vůbec všechno, což na jiném vidíme. A mluvidla v tomto ohledu vynikají vnímavostí obzvláště. Tím se vysvětluje zajímavý zjev, že děti společně vychované, třebaž rodu velmi nestejného, mívají mluvu nápadně podobnou v přízvuku i barvitosti tónů, takže je mnohdy podle řeči ani nerozeznáme. Je to dědičností? Nic než pouhé napodobování.

Stane se ovšem, že děti hned první slova, jež pronášeti se naučí, vyslovují zajíkávě, že koktají. Kde u těch je příčina koktavosti? Zdánlivě koktají bez příčiny. Lidé říkají, že si koktavost přinesly na svět, že jest vrozena. Bedlivě-li však děti takové pozorujeme a pátráme až k počátkům vezdejšího života, dovíme se, že děti mívaly křečovitě záchvaty, že jsou nanejvýš dráždivé, vznětlivé, neobyčejně živé, letory až chorobné, těkavé, tak že se lekají každého zvučnějšího zvuku a z lekání vlastně ani nevycházejí. Zde máme vysvětlení k nepochopitelné u nich koktavosti.

Příště dále.

Chrám Páně a kněžstvo a vliv jejich na výchovu a vzdělanost lidskou.

Napsal *Rudolf Indra*.

Ten jen lidumilem sluje,
koho trojí zdobí cnost,
kdo svým světlem rozširuje
pravdu, cnost a blaženost.
Boleslav Jablonský.

Mezi vzdělanci nenajde se snad člověk, který by škole závažného vlivu na výchovu a vzdělanost lidskou nepřisuzoval, ano domnívám se, že právě škola jest ohniskem, jež v útrokách svých zářivě paprsky osvěty a vzdělanosti utahuje, aby je do světa širošího vysílala, a vděčný národ blahořečí a žehná takové škole, která jak mravně a nábožensky, tak i národně účelu svému vyhovuje.

Kdož by pochyboval, že se tu svědomitou a pilnou prací, jakož i o její ovoce snaživé naše učitelstvo s horlivým kněžstvem bratrsky dělí?

Nedá se však nikterak upříti, že ve mnohých a mnohých doposud osadách překrásné naší vlasti lid náš ve své nenávisti a ve svém záští proti škole a učitelům, jež za největší svá břemena vyhlašuje, pokroku a vzdělanosti nepřaje, ba zdá se nám skoro, že nepřízeň ta pro náklady na školy a věcné jejich potřeby u valné většiny venkovského lidu našeho jest dědičnou.

Naše venkovská mládež, jež hodnou a mravnou bývá jen potud, pokud nachází se v moci učitele, jakmile vyjde ze školy, stává se bezuzdnou, (nebo neopatrní rodičové poskytnou jí ve všem možném úplné volnosti) pluje po špatném příkladě starších po rozčeřených vlnách zla a nepravosti do bezedného moře časné a věčné záhuby.

Jak jinak? Vždyť slova učitelova jen hýbala nitrem, kdežto špatné příklady morálně již zkažených společníků celou bytost její mocně za sebou táhnou.

A proč by jich takový mladík nenásledoval? Vždyť jest nyní již svým pánem, nikdo mu neporoučí, bedlivé oko učitele ho více nestřeží. Učitel

(naváděje ho k dobrému) byl mu dle jeho mínění tyranem, proto z „vděčnosti“ si ho nyní ani nevšimne: škola bývala mu mučírnou, proto dělá si nyní z ní jen pošklebky.

A na jakou životní dráhu se vydá? Inu dlouho vybíratí nebude: řemeslo mu nevoní, nebo by mu opětně poslouchati a znova se učiti bylo: stane se proto raději pohůnkem, drvoštěpem anebo nádenníkem. Závidění hodné to věru kariery! Jemu to však ani dost málo nevadí: na kořalku a na nějaký ten cár to přece vynese a — to již postačí.

Již zahájil mnohoslibnou činnost v novém svém povolání. Po celý dlouhý den letní jest na pastvě, anebo v lese, anebo v řepništi mezi chasou sobě rovnou, nevidí, neslyší a též nekoná nic dobrého. A což teprve, zahraje-li někdy ta „muziga“, tu se potom vesele žije, hodně pije a — nejde-li při ní vše dle jeho taktu — i gladiatorské umění zkouší . . .

K velikému bolu a žalu jest nám doznati, že veliká většina naší venkovské mládeže vyjdouc ze školy pustne a suroví; proto tvrdíme směle, že škola sama nepostačuje k nápravě všech vrstev lidu, k jeho vychování a vzdělání, nebo co škola pro blaho a dobro lidstva vykoná, to zase špatná společnost pokazí.

Kdo má asi o takový dorost národa pečovati? Kdo má státi se mu vůdčí hvězdou po tmavých a kluzkých cestách vezdejšího života?

Snad by někdo namítl: A což časopisy, knihovny, vzdělávací spolky? Ano, vychovávací a vzdělávací prostředky tyto byly by též znamenitou pomůckou při práci podobné, ale jen tehdy dosáhly by částečného svého účelu, kdyby lidu na podkladech víry a ne liché vědy skýtány byly. Na časopisy, knihovny a vzdělávací spolky se za nynější doby sice mnoho ukazuje, ale bohužel, že nenesou-li se duchem katolickým, že nám odchovávají lidi indifferentní, nevěrece a odpadlíky.

Katolický lid potřebuje ku svému úplnému vychování a vzdělání prostředků a lidí čistě katolických a proto máme za to, že nám v tom ohledu vždycky ještě nejlépe vyhovoval, vyhovuje a na dále jen vyhovovati bude chrám Páně a duchovní rádce; nebo ti jsou zde na pravém místě a těm náleží též nejprve, aby mladé a bujně rostoucí výhonky oklestili a užitečnými rouby (ušlechtilými to vlastnostmi duševními) obohatili. A oni pamětliví jsouce velevýznamných slov velikého Mistra a Pána svého Ježíše Krista, jenž pravil: „Jdouce do celého světa, učte všechny národy křtíce je ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého“, tak od nepaměti též svědomitě a pilně činí.

Práce a námaha jest tu patrně nemalá; leč přece se najdou ještě lidé (zvláště za doby přítomné, kdy nespokojenost lidská proti Bohu a svatým jeho pravdám se vzpírá), kteří proti kostelům a hlavně proti neohroženým jich strážcům, katolickým kněžím, brojí a neukroceným hněvem a jedovatým záštími proti nim soptí, chtějíce je nadobro ze škol vypuditi a lid sám od kostela úplně odloučiti, vůbec církev svatou zničiti, jelikož dle jejich učení jest náboženství věcí soukromou a počítají při tom na jisto, že podaří-li se jim pastýře zdolati, že pak snadno již ovečky jeho na vše strany rozpraší. Jací jsou to asi lidé, kteří takto jednají? Jsou to snad katolíci? Oni se sice chvástají, že jsou „také“ katolíky; jsou to však světlohoši moderního nátěru pokrokového, kterým se již starý Pán Bůh přežil, kteří o kostel málo kdy anebo docela nikdy nezavadí, na Božská a církevní příkázání ničeho více nedají, v nesmrtnost duše nevěří. Kněz, který jim o pravdě káže a je k životu cnostnému a mravnému nabádá, ten jest jim trnem v oku; oni upírají nejen jemu, nýbrž i svědomité a neunavné práci jeho veškerý účinek, vliv, vůbec všeliké právo na zásluhy o pokrok a vzdělanost lidstva, nazývajíce ho přes jeho akademické vzdělání jen zpátečníkem a tmářem.

Náboženství jest jim stanoviskem překonaným; za to příroda a věda to jsou nyní jejich modly. Že však veškerá příroda dílem rukou Nejvyššího jest a On též bezmeznou mocí svoji do tajů jejich občas zasahuje, a že církve svatá vůbec a katolické kněžstvo zvláště proti pravé vědě a umění, proti osvětě a vzdělanosti (pokud jen z mezi svaté víry nevybočovaly) nikdy na odpor se nestavělo a nestaví, o tom nijak přesvědčiti se nedají.

A přece mezi velikými badateli, vynálezci, učenici a umělci všech národů a všech věků tolik a tolik katolických kněží nalézáme.

Příště dále.

O vzniku a rozvoji ferialních osad pařížských.

Jak známo, byl to curyšský lidumil p. Bion, jenž r. 1876 první jal se zakládati ferialní osady pro chudé žáky. Dojat byv množstvím neduživých a strádajících dětí obyvatelstva curyšského, vyvolil a odvedl s sebou do hor slabé žáky a ubytoval je u rolníků, dbaje pečlivě jich fyzického rozvoje. Seznav, že stav dítek znamenitě se zlepšil, umínil si, že příštím rokem pokus obnoví.

Příkladu páně Bionova následovaly pak mnohé kraje Švýcarska a Německa. A po několika letech zřídila všechna hlavní města evropská ferialní osady.

Roku 1881 utvořil se popudem soukromým v Paříži „L'oeuvre des trois semaines“ za tím účelem, aby bylo možno příštím rokem poslati školní děti na venkov. Skoro v téže době založen byl podobný spolek „Les enfants à la montagne“.

V srpnu r. 1883 podnětem velkomyslného a bohatého p. Ed. Cottineta vyslala školní pokladna jedenáctého okresu pařížského do Haute-Marne kolonii 18 žáků.

V prosinci podal p. Cottinet zprávu členům spolku o zajímavém výsledku kolonií. Pan Cottinet ve své zprávě také uvedl, že účel kolonií je zcela rozdílný od účelu výprav.

„Ferialní osady“, pravil, nemají nic společného s výpravami, byť i výpravy byly sebe zajímavějšími a prospěšnějšími. Náš účel je čistě zdravotní; chceme vyrvat žáky ovzduší velkoměstskému, samovazbě, nečinnosti, nudě, jež je hubí, zvláště za té doby, kdy jiné děti, jimž je štěstí příznivo, uniknou na venkov, kde žijí vesele, svobodně a zdravě.“

Povzbuzena šťastným výsledkem, vyslala příštím rokem školní pokladna téhož okresu již 100 dětí do hor jurských a Voges. Ale vzrůstajícím počtem dítek množily se také velmi výdaje, že bylo třeba pomýšlet na nové hojnější prameny, jimiž by se povstalé výlohy kryly. Leč nebylo třeba obávat se nedostatku ať již v potravě neb v jiném; neboť přízeň rodin byla nepochybná a příspěvky osob vynikajících byly zajištěny.

A tak po příkladu okresu devátého zřízeny byly kolonie i v mnohých jiných okresech hlavního města a naproti tomu „výpravy“ pozbývaly na svém významu.

Ve zprávě, kterouž r. 1887 obecní radě podal jménem čtvrté komise pan Howelaque, vysloveno sice dobrozdání o zřízení „výprav“, ale pan Howelaque připojil, že máje voliti mezi výpravami a ferialními osadami, volil by system kolonií, třeba že zřízení jich „uraží prý trochu francouzské mravy“!

A zpráva podaná v osmém okrese vyslovila se, že málo žáků blahodárně použilo cesty a že podobný system v budoucnosti se neosvědčí. Rovněž i zpráva pokladny druhého okresu dosvědčila, že cesty neprospívají dětem zeslabeným a že by se doporučovalo, aby prostudována byla otázka „výprav“, zda neměly by nahrazeny býti ferialními koloniemi, jako v okrese devátém.

I navrhl pan Howelaque, aby příspěvky věnované až dosud na „výpravy“, obětovaly se na zlepšení zdraví školní mládeže, aniž se odstraní odměny, jichž si zaslouží šťastnější žáci, totiž ti, kteří jsouce dosti zdraví, přece pro své vynikající vlastnosti brání bývali na výpravy.

„Kdybychom, praví pan Howelaque, se zřekli dalekých výprav, jež nejsou bez značných obětí, mohli bychom podnikati krátké, lacinější vycházky po okolí pařížském a obětovati značnou část příjmů ferialním koloniím.“

Obecní rada schválila návrh komissí a položka v rozpočtu byla označena názvem: „Výpravy a ferialní kolonie“. V další poradě rozhodla také, aby kolonie doporučeny byly školním pokladnám.

Zatím utvořil se ústřední spolek podpůrný, kterýž zásobovati měl školní pokladny.

Po několika měsících uveřejněn byl ředitelem prvního okresu úplný návod organisace kolonií.

Ve schůzi, jež konala se dne 11. července r. 1887 přimlouval pan Cottinet všem ředitelům a ředitelkám škol pařížských, aby věnovali svou přízeň ferialním osadám. Prosil by dovršili dílo vychovatelské, obětující část prázdnin svým ubohým a nuzným žákům. „Bude vám dojísta příjemno, pravil, odhodíte-li knihy, zapomenete-li programu a dozoru ve svěžím venkovském vzduchu, jako činil Rabelais. Budete čísti se žáky z vonných jetelišť a bujných lučin a za učitele zvolíte rolníka. Rádi zastavíte se se žáky ne před pomníky na našich náměstích, leč před hrdinnými postavami, nebojícími se ani deště, ani větru, ani mrazu, ani slunce — před rolníky, rozséváči, pastýři.“

Příště dále.

Z hlavní roční zprávy

c. k. mor. zemské školní rady ze dne 14. března 1902, č. 2279, o stavu školství obecného na Moravě ve školním roce 1900—1901.

Českých měšťanských škol veřejných bylo na Moravě 72 (41 chlapeckých, 31 dívčích) a 64 německých (32 chlapeckých a 32 dívčích). V Brně, kde jest nejméně 40% Čechů, bylo 9 měšťanských škol německých s 23 parallelkami, česká — kromě dvou při ústavech učitelských — žádná.

Obecných škol veřejných bylo 1721 českých, 698 německých a 11 českoněmeckých. Úhrnný počet dětí skolu navštěvujících byl 400.303. Počet učitelů a učitelek 6.449, počet žáků připadajících průměrně na jednoho učitele 62. Počet učitelů náboženství ustanovených školními úřady byl 89, ustanovených církevními úřady a náboženskými společnostmi 1705, celkem 1794. Počet učitelek které vyučují ručním pracím, frančtině a vůbec jednotlivým nikoli, bezvýmínečně povinným předmětům byl 1119. Neobsazených míst učitelských bylo 70.

Celkový výdaj na školy obecné byl 12,470.044 K 33 h.

Chování se učitelstva. Převážná většina učitelstva stačí dobře na svůj úkol a koná povinnosti svého povolání s opravdovostí a horlivostí. Výkony učitelstva u výchově i vyučování mohou označeny býti uspokojivými.

Většina učitelstva projevovala také opravdovou snahu po zdokonalení metody vyučování a po dalším vlastním vzdělání; tato snaha jevila se zvláště pilným čtením odborných časopisů a využitkováním okresních knihoven učitelských, jakož i pojednáváním o otázkách paedagogicko-didaktických v učitelských konferencích a na schůzích spolků učitelských.

Mnozí učitelé také v tomto školním roce pro své školy dílem zhotovili, dílem nasbírali hodících se prostředků učebných a pomůcek.

Mravní a občanské chování učitelstva bylo s málo výjimkami správné. Své patriotické a dynastické smýšlení projevovalo učitelstvo nejen při vyučování, nýbrž také jinak při různých příležitostech, zvláště pak při školních slavnostech, jež za příčinou 70. narozenin Jeho Veličenstva byly na všech školách pořádány.

Hrubších porušení povinností, která byla trestána disciplinárně, bylo v roce zprávy 21 (loni 25), menších, která byla okresními školními radami kárána 22 (v předešlém roce 20), tudíž celkem 43 (loni 45).

Svorné spolupůsobení učitelů světských a duchovních bylo v roce zprávy porušeno ve 12 (v předešlém roce v 11) případech.

Stav obecného školství na Moravě nazývá zpráva uspokojivým.

Našim dětem.

Z pěkného pojednání „Zhouba lidu“ od dp. *Jana Tagliaferra*.

Dvanáctiletý hoch byl přijat za plavčíka na parniku, jenž odjížděl z Liverpoolu v Anglii. Sotva byli na širém moři, lodníci hochu nabízeli kořalky. „Prosím, odpusťte, já nepiji,“ vymlouval se hoch. Lodníci se smáli, ale hochu nepřemluvili. Když se kapitán o tom dověděl, řekl plavčíkovi: „Chceš-li býti pravým námořníkem, musíš se učit píti kořalku.“

„Odpusťte, pane kapitáne, nebudu.“ Kapitán nebyl zvyklý na odpor při svých rozkazech, proto zavolal na lodníka: „Vezmi provaz a zbij jej, uvidíme, zdali povolí.“

Lodník vzal provaz a krutě zbil ubohého hochu.

„Nuže,“ řekl kapitán, „budeš píti čili nic?“

„Prosím, nebudu.“

„Tedy vylez, kluku, na vrchol hlavního stožáru, tam budeš přes noc.“

Ubohý hoch měřil okem výšku stožáru a zatřásl se při myšlence, že tam drže se lanoví, celou noc má zůstat. Ale musil poslechnouti. Ráno šel kapitán po palubě, a vzpomněl si na malého trestance.

„Hej, tam nahoře!“ volal. Žádná odpověď.

„Slez dolů! slyšíš?“ Žádná odpověď.

Lodník jeden vylezl nahoru a tu shledal, že je dítko polozmrzlé. Boje se, aby do moře nepadl, když loď se houpala, objal hoch stožár oběma rukama a držel se ho tak pevně, že lodník jen s námahou jej oddělal. Sněs jej na palubu, kde jej tak dlouho třeli, až nabyl vědomí. Nyní mu kapitán nalil kořaku, řka: „Chlapče, pij!“

„Prosím, pane kapitáne, nebudu. Povím vám, proč, jenom se na mne nehněvejte. Kdysi jsme doma šťastně žili; až otec začal pít, tu již nebylo

ani peněz na chléb a jednoho dne prodali nám chalupu i se vším majetkem. To zarmoutilo mou matku tolik, že se rozstonala a za nedlouho umřela. Krátce před smrtí mne zavolala k sobě a řekla: Jene, ty víš, co opilství udělalo z tvého otce. Slib své umírající matce, že nikdy nic opojného pít nebudeš; rada bych tě uchránila zlořečené náruživosti, která otce tvého zahubila. — Pane, chcete, bych se zpronevěřil slibu, který jsem dal umírající matce? Toho jistě nechcete?”

Tato slova dojala kapitána k slzám; sehnul se, objal chlapce a řekl: „Nikoliv, malý hrdino! Zachovej svůj slib, a kdyby tě někdo k pití sváděl, jenom mi řekni; já tě vezmu v ochranu. Abych ti nahradil trest nespravedlivě vytrpěný, daruji ti tuto bankovku.“ Při těchto slovech podal kapitán malému rekoví anglickou bankovku v ceně 125 K.

Obecné školství na říšské radě. Rokování o rozpočtu na obecné školy zahájeno bylo dne 10. dubna. První ujal se slova všenelec Schreiter (něm. učitel), jenž snažil se odůvodniti požadavek oddělení školy od církve. Stěžuje si na pramalé platy učitelů a naléhá na schválení zákona o platech učitelských, přijatého sněmem českým. Žádá za vydání disciplinárního zákona pro učitelstvo. Navrhuje resoluci, již vláda se vyzývá, aby zakročila, by udání proti učitelům pro jejich politické chování nebyla pojímána za základ disciplinárního vyšetřování. Stěžuje si na protekční hospodářství při obsazování míst, obrací se proti tajným kvalifikačním tabulkám, přimlouvá se za přiměřené zastoupení učitelů na národních školách v zemské školní radě a za obsazování míst inspektorů učiteli obecných a měšťanských škol. Líčí poměry školské v Čechách a stěžuje si na počesťování a klerikalismus (!!). Na konec své řeči prohlašuje, že dokud tyto zlořády potrvají v rakouském školství, Rakousko nemá práva nazývat se státem kulturním.

Posl. Reichstädter žádá, aby se s učiteli vojáky zacházelo lépe. Hmotné poměry učitelek ženských ručních prací křičí po zlepšení. Dále praví: „Ani po stránce národní, co se týče obecných škol, státní základní zákony se neprovádějí. V Dolních Rakousích jsou 3 české obce, jimž se upírají jejich národní práva. Stížnost obce Poštorné, která žádala český vyučovací jazyk až do IV. třídy, leží již 7 let u zemské školní rady a nevyřizuje se. Ve Vídni bylo napočítáno 102.000 Čechů. Ti nemají ani jedné školy veřejné. Soukromá škola Komenského ve Favoritech rok za rokem je navštěvována více než 800 dětmi a nemůže při tom, ač již 20 let trvá, dosíci práva veřejnosti. Proč neuděluje ministr škoie Komenského práva veřejnosti? Praví se, že dvorní a vojenská kamarilla nechce, dokonce že i koruna je proti tomu. Kdyby platilo právo a zákony, musila by býti ve Vídni ne jedna, nýbrž 20 veřejných škol obecných.“ Dále stěžuje si řečník na poškozování českého obyvatelstva na Moravě v oboru minoritních škol a vylučuje zvláště poměry v Hranicích, Místku a Olomouci.

Poslanec Černý (český učitel) shrnuje požadavky českého učitelstva v tato slova: Odstranění úlev v návštěvě školní, plné provedení 8leté školní povinnosti, reorganizace školy měšťanské, jež by vyhovovala potřebám všeho lidu, rozmnožení a sevšeobecnění škol pokračovacích, hospodářských

a průmyslových jakožto škol povinných, zřízení škol pro děti slabomyslné, slepé, hluchoněmé, méně nadané a zřízení škol pro zpustlou mládež. — Požadavky vzhledem k učitelstvu jsou: Reforma učitelského vzdělání, sestavení řádů služebních pro učitelstvo, zákonné pojištění povinného zastoupení učitelstva ve školních úřadech, reforma disciplinárního řádu na moderních právních zásadách, změna dozoru na škole národní; okresní inspektoři budte jen z učitelstva škol národních, a zkouška nechť prokáže způsobilost. Země nechť nese náklad a zemský výbor nechť má právo po veřejném konkursu inspektory jmenovati.

Posl. Schrott (kněz) přimlouvá se za náboženské vychování mládeže, neboť škola má vychovávatí dítky také na dobré křesťany. Vyučování náboženství musí se státi střediskem celého vzdělání. Práví: „**Žádáme-li my katolické vzdělání, činíme tak proto, že spatřujeme v tom štěstí rakouských státních občanů a že katolické náboženství je nejbezpečnější hradbou trůnu a vlasti.**“

Po Schrottovi mluvil sociální demokrat učitel Seitz, jenž obvyklým svým způsobem bouřil proti „klerikalismu“. Žádá jako posl. Schreiter odloučení školy od církve. Kritisuje dále zjev, jak úzkostlivě šetří se při každém krejcaru, který se má vydat na potřeby vyučování. Jediná rána z našeho třicet a půl kalibrového děla stojí 13.700 korun. Za to už by se mohla postavit pěkná budova. V Rakousích jsou školy, v nichž jest až 179 dětí v jedné třídě. Stav některých školních budov jest přímo hrozný a hygienická opatření v nich přímo k posměchu. Povážlivým následkem té okolnosti, že školní břemena výhradně spočívají na obcích, jest velký počet jednotřídních a dvoutrídních škol. — Řečník pojednává pak o otázce polodenního vyučování a vytýká, že školy nejsou dostatečně nadány vyučovacími prostředky. My sociální demokraté, praví, žádáme ve svém programu, aby všechny dítky, jichž rodiče nejsou s to dostatečně je stravovat, byly stravovány z veřejných prostředků. Dále mluví řečník o nutnosti řádné výchovy slepců, hluchoněmých a blbých dětí a zabývá se pak velmi podrobně poměry učitelstva. Otázku pronikavé úpravy učitelských platů není možno odkládati. Učitelé nemohou být ze svých bídných platů živi a jsou nuceni vedle svého povolání ještě různým vedlejším zaměstnáním si přivydělávati. To jest ale poškozením širokých vrstev dělnictva, ježto učitelé nemohou se plnou svou silou věnovat výchově jejich dítek, jak by to bylo potřeba. Stát musí nutně převzít část břemen na obecné školství na svá bedra, aby jako jiným nedostatkům, též bídě učitelské mohlo být trvale a dostatečně odpomoženo.

S posl. Seitzem polemisuje a různé nepravdy z řeči jeho vyvrací posl. dr. Gessmann (křesť. soc.).

Po Gessmannovi mluvil min. Hartel. Brání se proti výtce, jakoby se v panské sněmovně učitelstva nebyl ujal. Ujímá se učitelů vždy, ale arci ne všech, zvláště těch nikoli, kteří myslí, že mohou v životě veřejném vystupovat bezuzdně proti všelike autoritě. Úprava platů v učitelstvě není věcí říšské rady, nýbrž zemských sněmů. Kdyby splněny býti měly platové požadavky učitelů, bylo by třeba nákladu 40 mil. korun a kdyby splněna býti měla ostatní přání, bylo by třeba dalších 60 mil. korun. Není pravda, že by vláda chtěla zmařit revisi disciplinárního řádu. Moravský zemský zákon o této věci nebyl schválen, poněvadž vláda nechtěla předbíhat usnesení školního výboru rady říšské. Tajných kvalifikačních záznamů o učitelích není. Cetná pronesená přání beze změny říšského zákona školského provedena býti nemohou. Výkazy o klerikalismu školy shrnul se jen na duchovní cvičení velikonoční. O nich řekl už ministr,

že nejsou závazna. Požadavku pro odstranění učitelek z dívčích škol nemůže se vyhovět beze změny říš. zák. školního a také z důvodů sociálních. O škole měšťanské bude svolána zvláštní anketa poradná. Přeje si, aby aspoň škola byla ušetřena od nátlaku stran politických.

Posl. dr. Michejda opravuje nesprávná tvrzení poslance Demla o národnostních poměrech na Těšínsku. Polské děti v Těšíně vyučují se polsky nedostatečně, žádá zřízení polského učitelského ústavu ve Slezsku.

Rozpočet na školy obecné byl schválen. Celkový náklad činí 5·6 mil. korun. Z toho je věnováno na paedagogia 4·6 mil. kor., na stipendia pro jejich chovance a chovanky 215.000 kor., na všechny obecné a měšťanské školy pak toliko 307.000 korun.

Koňské dostihy. Rozpočet naší polovice říše, kde do roka kolik set lidí zmirá hladu, vykazuje pro letoší rok také položku 4,500,000 K pro koňské dostihy. Ve prospěch strádajícího lidu, na české školy vláda nemá — peněz, ale na podnik, sloužící k ukrácení dlouhé chvíle bohatých šlechticů a sportsmanů, má hned po hotově miliony.

Výstava učitele-umělce. Ve svátky velikonoční uspořádala městská rada v Jemnici uměleckou výstavu krajinářskou tamního odborného učitele Václava Jáchy ve třech místnostech školy měšťanské. Umělec je stoupencem mistra Úprky, s nímž před rokem zdařile vystoupil na výstavě ve Strážnici.

Nový časopis vychovatelský pod názvem „Výchova tělesná“ začne vycházeti v Brně za redakce Jaroslava Karáska, c. k. cvičného učitele tělocviku. Bude vycházeti měsíčně (vyjma měsíce srpen a září) o 2 arších. Předplatné ročně K 5·50. Majitelem, vydavatelem a nakladatelem je A. Piša, knihkupec v Brně.

Ústřední spolek učitelských jednot na Moravě počal vydávati „Věstník“, jako vlastní orgán pro stavovské a organizační otázky učitelstva moravského. Učitelům, kteří jsou členy jednot zastoupených v ústředním spolku, posílá se „Věstník“ zdarma, nečlenové platí ročně 4 K. Zásilky pro redakci přijímá Jos. Úlehla, ředitel měšť. školy v Kloboukách u Brna, předplatné Frant. Bašný, učitel v Kohoutovicích u Brna. — Časopis vychází prozatím dvakrát za měsíc tiskem V. Horáka a spol. v Prostějově.

Krváky pro mládež (jako je Tajemný doktor z nakladatelství Vilimkova v Praze) oznamují stále ještě některé učitelské listy, jako „Komenský“ a „Učitel“. Pro koho? Jsou snad učitelé, kteří by tak hanebné spisy mezi mládeží rozšiřovali?

Osvětová práce ve Slezsku. Upravením učitelských platů a také tím, že mnohé obce zrušily školní plat, postavilo se Slezsko mezi nejpokročilejší země. — Blahodárnou práci začal ve Slezsku Spolek žen a dívek českých. Jeho přičiněním zřízena bude hospodyňská škola v Kateřinkách. Přípravou k hospodyňské škole jsou pořádané právě v Kateřinkách kursy pro šití a stříhy na šaty. Zahájeny byly počátkem dubna a takový byl nával přihlášek k nim, tak že vyučovati dlužno v několika odděleních. Celkem přihlásilo se účastnic z rodin rolnických a dělnických na půldruhého sta a mladé děvuchy jeví neobyčejnou horlivost a učelivost v těchto oborech domácí práce. Kursy jsou ovšem bezplatné. Bude-li účast a zájem pro hospodyňskou školu aspoň poměrný, jest trvání její úplně zajištěno.

Hlavní učebný běh pro včelařství na rakouské škole včelařské ve Vídni počíná dne 2. června t. r. a končí dnem 15. června. Účel jeho jest vzdělávati mistry včelařské a učitele včelařství.

Jak soudil Goethe a víře. Co Goethe více nežli před sto lety napsal, to zdá se, že se stále více a více vyplňuje. Pravit: „Všecky doby dějin, v nichž víra a pravda panovala, byly skvělé, povznášející a blahoplné pro souvěk i potomstvo. Všecky doby, ve kterých nevěra panovala, zmizely

pro potomstvo beze všeho blaživého ovoce. Nevěra jest vlastnictvím slabochů, maloduchů, otrokářův a zpátečníků.“ A zdá se vskutku, že nynější bída a zmatek a všecko neštěstí odtud pochází, že jsme se od pravdy tuze odchýlili.

Konkurs. V nadačním domě † pana prof. Fr. B. Ševčíka v Jedovnicích a Blansku zadá se doživotní bezplatný byt a část zahrady pro učitele ve výslužbě, za těchto od zakladatele stanovených podmínek: Uchazeč musí býti Moravánem neb Slezánem československé národnosti, jenž po delší čas zdárně, dovedně a v duchu národním na české obecné škole na Moravě neb ve Slezsku působil a musí býti neúhonných, dobrých mravů.*) Dále musí býti rozhodně hudebníkem, by v případě potřeby mohl na kůře bezplatně vypomáhati. Bezdětný učitel má při zadání tohoto místa přednost. Za toto bezplatné bydlení má nadačník povinnost, v pátek při mši svaté za zakladatele p. prof. Ševčíka se pomodliti. — Uchazeči o místo toto, kteří výše uvedenými podmínkami se vykážati mohou, nechť podají do 15. května žádost ovdovělé choti nadatelově, paní Fr. Ševčíkové, Olomouc, Schneeburgová ul. 160, aneb po té lhůtě přímo do Jedovnic (buď písemně, neb osobně), kdy ona tam již bydletí bude a vše bližší ochotně sdělí.

Drobnosti. Moravský zemský sněm bude prý svolán v posledním týdnu měsíce května. — Po prázdninách budou otevřeny dvě české zemské vyšší reálky: v Příboře a v Bučovicích. Za ředitele ustanoven pro Příbor prof. Bažant z české zemské vyšší reálky v Prostějově, pro Bučovice prof. Bohuslav Kopecký z české státní vyšší reálky v Brně. — Císař dovolil, aby česká zemská reálka v Holešově směla užívati názvu: „Zemská vyšší reálka arcivévody Františka Ferdinanda“. — Na Lvovské universitě budou prý učiněny některé ústupky ve prospěch ruského jazyka a rusinští studenti vrátí se z dobrovolného vyhnanství. — Říšské museum paedagogické má býti založeno ve Vídni na podnět okr. insp. prof. Stejskala. — Hostinec bez lihovin bude co nejdříve založen pro dělníky ve Štýrském Hradci. — V Moskvě vynesena byla rozsudek nad studujícími, kteří 9. února byli zatčeni. Všech odsouzených bylo 682. 95 vůdců vypovězeno bylo na 2—5 let do Irkutsku, 567 odsouzeno do vězení 3—6 měsíců, 6 dáno pod policejní dozor na dobu jednoho roku a jen 14 propuštěno.

Knihy a časopisy redakci zasláné.

Zhouba lidu. Sestavil Jan Tagliaferro, farář na Borové, pošta Frýdlant u Místku. Nákladem vlastním. Cena 20 h. — Doporučujeme, aby tento velmi pěkný a laciný spisek, jednající o škodlivosti pití lihovin, byl šlechtnými spolky ve větším množství zakupován a mezi lid rozdáván.

Knihovna našeho lidu. Ročníku VI. číslo 1. Alessandro Manzoni: *Sno u benci*. Historický román ze VII. století. Přeložil a úvodem opatřil Dr. T. Korec. Cena 70 h. — Ročníku 6. číslo 2. *Pašijové hry*. Dle písma sv. sepsal Jaroslav Petříček. Cena 40 h. Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinův rajhradských.

Z A S L Á N O.

Všem pp. nakladatelům a hotovitelům učebných pomůcek!

Učitelská jednota okresu prostějovského chtějí seznámiti své členy a ostatní učitelstvo s nejnovejšími učebními pomůckami a poskytnouti pp. nakladatelům a hotovitelům učebných pomůcek (zvláště z řad učitelských) příležitost k prodeji, uspořádá koncem školního roku výstavu učebných pomůcek v Prostějově, která 8 dní potrvá. Žádá tudíž všechny pp. nakladatele a hotovitele učebných pomůcek, aby své přihlášky a podmínky podepsanému předsedovi nejdéle do 1. května 1902 zaslali.

V Prostějově, dne 5. dubna 1902.

A. Rašpr, jednatel.

R. Smečka, předseda.

*) Jsa poukázán pouze na svou pensi.

„Hanácký Kraj“

ze dne 29. března 1902 doporučuje

Vychovatelské Listy

těmito slovy:

Doporučeníhodným je zajisté časopis „Vychovatelské Listy“, věnovaný zájmům křesťanského vychování a vydávaný „Katolickým spolkem českých učitelů na Moravě“. Obsah jest věcný, klidně a přesvědčivě psaný, opravdu poučný, posilující. — „Vychovatelské Listy“ hodí se nejen snad pro učitelstvo a kněžstvo, ale zvláště pro nás laiky a křesťanské rodiče vůbec. Se zvláštním radostným pohnutím neváháme vyznati, že tento list učitelských vychovatelů může toho docílit, **aby navázány byly znovu srdečné styky mezi učiteli a rodiči školních dětí.** Ušlechtilý, nevášnivý obsah a směr „Vychovatelských Listů“ zjedná učitelstvu našemu najisto upřímných sympatií v kruhu lidí dobré vůle.

Časopis vychází dvakrát měsíčně a stojí ročně pouze 3 zl.

Administraci a expedici vede sl. **Hedvika Rubrová**, v Brně na Petrově č. 1.

Rukopisy přijímá **Al. Adamec**, učitel měšť. školy v Ivančicích.

Pozvání

— ku —

valné hromadě Učitelské Zadruby na Moravě,

která se konatí bude

v neděli 27. dubna 1902 o 1 hod. odpo.

v místnostech Starobrněnské Besedy.

- Denní pořádek:**
1. Čtení zápisu minulé valné hromady.
 2. Zpráva účetní za r. 1901.
 3. Změna stanov.
 4. Volba správní rady a 4 revisorů.
 5. Volné návrhy.

Představenstvo.

Kdo si ponechá ukázkové číslo „Vychovatelských Listů“, bude považován za odběratele a budou mu další čísla zasílána.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor **Alois Adamec**, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede **Hedv. Rubrová** v Brně, na Petrově č. 1.

Nákladem **Katolického spolku českých učitelů na Moravě.**

Príspevky se honorují.

Inserty účtují se levně.